

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 6 2 1 0 3 1 2

JESENSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

==== Izpitna pola 2 ====

Razčlemba izhodiščnega besedila

Sreda, 24. avgust 2016 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 23 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo in skladno s pravopisnimi pravili, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

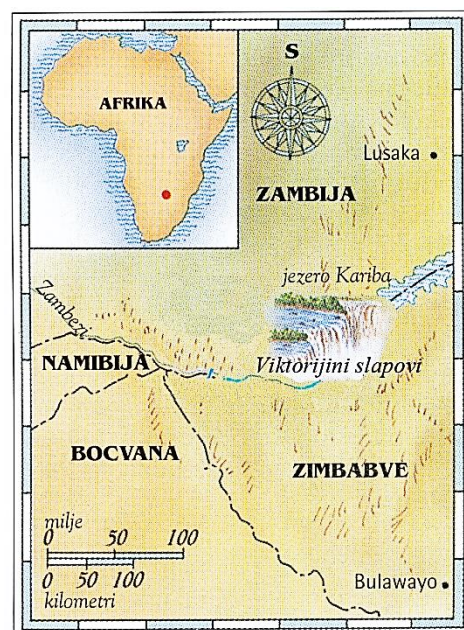
Priloga k izpitni poli 2 (M162-103-1-2)

Viktorijini slapovi*Najširša zavesa padajoče vode na svetu izginja v bučečem belem oblaku*

- 1** Viktorijini slapovi se popotnikom s severa napovedujejo z oblaki, ki se s čedalje bolj razločnim bučanjem nenehno valijo v afriško nebo. Tamkajšnje črnsko pleme je zato slapove, izpod katerih se dviga megla, poimenovalo Mosi-oa-Tunja, to je Bobneči dim.
- 2** Megla, ki se poganja 500 metrov visoko in je vidna 40 kilometrov daleč, naznanja nepričakovan, prelomen in veličasten dogodek na potovanju Zambezi, ki še malo poprej teče umirjeno in preudarno ter mu dremavost samo kdaj pa kdaj zmotijo redko posejani otoki.
- 3** Niti v valoviti, z drevesi posejani travnati krajini na meji med Zambijo in Zimbabvejem niti v rečni strugi nič ne namiguje na bližnje divje dogajanje. Zambezi je tu, nekako na sredini svojega toka proti morju, širok več kot poldrugi kilometer in pridušen – nenadoma pa se požene čez skalni rob kakšnih sto metrov globoko in se prelevi v gmoto besneče vode. Voda pada v vsej rečni širini, ki jo na vrhu prekinja le nekaj čeri, ter nepredstavljivo divje vre in buči, ko se ruši v skalno sotesko s stopnjastimi stenami, ki reko zožijo na komaj 60 metrov. Prizor je zares osupljiv. Ko reka po deževju naraste, se je v mogočnem slapu, ki je najširši na svetu, v minuti prelije čez poldrugi kilometer širok skalni prag 550 milijonov litrov. Na polici nasproti soteske imenovani Nevarna točka padajoča voda dviguje tak vrtnec pršca, da v slovitem bobnečem oblaku ponese pod nebo celo obiskovalčev žepni robec.
- 4** Kadar vodne kapljice v zraku preseva sonce, nastajajo čudovite mavrice. Eden od treh glavnih delov, na katere cepijo slap štrleče čeri in otočki na pragu, se ravno zaradi tega pojava imenuje Mavrični slap, druga dva pa imata bolj stvarni imeni: Glavni slap in Vzhodni katarakt. V jasni mesečni noči meglica kapljic ustvarja še eno nenavadnost – mesečevo mavrico.
- 5** Skale ob slapovih porašča bohoten gozd, ki je zelen tudi v sušni dobi, ko je rastlinje na okoliških travnatih poljanah čisto ožgano. Gozd se imenuje Deževni gozd in se ohranja samo zaradi vlažne mikroklimi, ki jo poji pršec izpod slapov.
- 6** Veličastje se nadaljuje še po slapovih, ko se vsa vodna gmota požene v ozko sotesko in se s čudovito in z divjo silovitostjo zaganja proti vrtnčastemu kotlu, imenovanemu Kipeči lonec. In nato se reka še okoli 65 kilometrov prebija skozi okljukaste soteske.

Sveti kraj

- 7** Na Zemlji le nekaj krajev vzbuja tolikšno tesnobo in spoštovanje. Pripadnike plemena Kololo, ki so nekoč živeli nad slapovi in jih poimenovali Bobneči dim, je prešinjala taka groza pred njimi, da se jim nikoli in nikjer niso približali. Za bližnje pleme Tonga so bili slapovi sveti, mavrica pa je pomenila božjo navzočnost. Ob Vzhodnem kataraktu so opravljali verske obrede in žrtvovali črne bike.
- 8** Škotski misijonar, zdravnik in raziskovalec David Livingstone, ki je leta 1855 kot prvi Evropejec obiskal to čudo, jih je poimenoval po svoji vladarici Viktorijini slapovi. Po Zambezi, za katerega je upal, da bi lahko postal pomembna prometnica – Božja cesta – za dostop v osrednjo Afriko, je preplul 2700 kilometrov. Na plovbi s čolnom po reki navzdol je 16. novembra prispel do slapov, njihov oblak pa je opazil že zdavnaj prej. Pristal je ob otočku na robu praga in opazil, kako je pred njim vsa vodna gmota kar izginjala izpred oči. Zapisal je, da »se zdi, da se izgublja v zemljo, nasprotni rob brezna, v katero izginja, pa je oddaljen le osemdeset čevljev«.

OBRNITE LIST.

9 Nadaljeval je: »Tega nisem razumel, dokler nisem trepetajoč od strahu zlezel do prepadnega roba, se zastrmel v veliko tesen, izdolbeno od enega rečnega brega do drugega, in videl, da se tisoč jardov širok tok poganja sto čevljev globoko in se nato nenadoma zoži na petnajst ali dvajset jardov. Vse skupaj je preprosto velika razpoka v trdi bazaltni kamnini, ki se razteza od desnega do levega brega in se nato nadaljuje skozi gričevje še trideset ali štirideset milj.« Pozneje je Livingstone poudaril, da je navedel prekratke razdalje. O slapovih pa je menil, da so »najčudovitejša znamenitost, kar sem jih videl v Afriki«. Zapisal je: »Človek ne vidi drugega kot gost bel oblak. Snežnobeli zastor je podoben milijardam majhnih kometov, ki drviyo v isto smer in od katerih vsak pušča za seboj svoj žarek pene.«

10 Naslednjega dne se je Livingstone vrnil na otok (zdaj imenovan Kazeruka ali Livingstonov otok), s katerega je prvič uzrl slapove, in posadil koščice marelice in breskve ter nekaj kavnih zrn. V neko drevo (baje je bil opičji kruhovec) je vrezal datum in svoji začetnici – to je bil edini trenutek v Afriki, ko je podlegel taki nečimrnosti, je priznal pozneje.

11 Na drugem potovanju k slapovom avgusta 1860 je izmeril globino prepada. Za to so spuščali v globino vrv, ki je bila na začetku obtežena z nekaj krogli in označena s kosom belega blaga. »Eden od nas se je ulegel na štrlečo pečino, iztegnil glavo čez njo in opazoval spuščajočo se belo oznako, dokler obtežitev ni, ko so tovariši namerili 310 čevljev, obtičala na nagnjeni izboklini, verjetno 50 čevljev nad vodo, medtem ko je bilo dno v resnici še globlje. Bela cunjja se je zdaj zdela velika kot kovanec za eno krono.« Tokrat je presodil, da so Viktorijini slapovi visoki okoli 108 metrov, torej približno dvakrat toliko kot Niagarski.

(Prirejeno po *vodniku po naravnih lepotah sveta Vsa čuda sveta* (v izvorniku DISCOVERING THE WONDERS OF THE WORLD, London, 1993), avtorji Bernard Dumpelton, Tim O'Hagan, Tim Healey idr., urednica Joana Walker, izdal *Reader's Digest*, prevedla Nada in Dušan Voglar, Mladinska knjiga Založba d. d., Ljubljana 2004.)

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. V katerih okoliščinah je nastalo izhodiščno besedilo? Dopolnite povedi z ustreznimi manjkajočimi podatki.

Besedilo je bilo izvorno napisano v _____ jeziku. V izvirniku so besedilo napisali _____, besedilo sta prevedla _____. Slovenski prevod je bil objavljen _____ (čas in kraj objave).

(2 točki)

2. V povedi pojasnite, kako je podnaslov izhodiščnega besedila vsebinsko povezan z naslovom.

(2 točki)

3. O čem govori besedilo? Dopolnite povedi.

Prvi del besedila govori o _____, ki jih ustvarja reka _____ . Drugi del besedila pa govori o vlogi raziskovalca _____ pri odkritju slapov.

(2 točki)

4. Izhodiščnemu besedilu je kot nebesedni spremljevalec dodan zemljevid. V povedi pojasnite njegovo vlogo v besedilu.

(2 točki)

5. S katerim prevladujočim namenom je bilo besedilo tvorjeno? Obkrožite črko pred pravilnim nadaljevanjem povedi.

Sporočevalčev namen je bil

- A opisati Viktorijine slapove, njihovo mogočnost in lepoto.
B prikazati Viktorijine slapove in njihovo odkritje ter izraziti svoje občudovanje slapov.
C predstaviti raziskovalca Livingstona in njegovo raziskovalno potovanje po Afriki.

(2 točki)

6. V izhodiščem besedilu so *Viktorijini slapovi* opisani zelo raznoliko.

6.1. Zakaj so bili slapovi poimenovani Viktorijini in kdo jih je tako poimenoval? Odgovor zapišite v povedi.

(2)

6.2. Iz naslovja in prvih treh odstavkov izpišite dve parafrazi (pomenska opisa) in eno sopomensko lastno ime za Viktorijine slapove.

1. Izpis dveh parafraz: _____

2. Izpis sopomenskega lastnega imena: _____

(3)
(5 točk)

7. Oglejte si zemljevid in opredelite, med katerima državama ležijo Viktorijini slapovi. Dopolnite poved.

Viktorijini slapovi ležijo med _____ in _____.

(2 točki)

8. V besedilu je kar nekaj podatkov o Viktorijinih slapovih in njihovem odkritelju. Ali so naslednje trditve v skladu z vsebino izhodiščnega besedila? Obkrožite ustrezno možnost.

Ob deževju se v tem mogočnem slapu čez 1,5 kilometra širok skalni prag prelije 550 milijonov dm ³ .	DA	NE
Prvi evropski obiskovalec tega svetovnega čudesa je bil angleški misijonar in raziskovalec David Livingstone.	DA	NE
Bohoten gozd ob slapovih se imenuje Deževni gozd in se ohranja tudi zaradi vlažne mikroklima, ki jo poji pršec izpod slapov.	DA	NE
David Livingstone je slapovom nadel tudi ime Bobneči dim.	DA	NE
Viktorijini slapovi so v Livingstonu vzbudili velik strah in občudovanje.	DA	NE
Raziskovalec David Livingstone je že ob svojem prvem potovanju izmeril globine prepada Viktorijinih slapov.	DA	NE
Črnska plemena so ob Viktorijinih slapovih iskala notranji mir.	DA	NE
Pripadniki plemena Kololo so se, čeprav jih je bilo strah, občasno približali <i>Bobnečemu dimu</i> .	DA	NE

(4 točke)

9. Opredelite izhodiščno besedilo glede na njegove prevladujoče značilnosti. Podčrtajte ustrezne besede oz. besedne zveze.

Izhodiščno besedilo je publicistično / javno / neumetnostno / zasebno / duhovito pisan sestavek / enogovorno / reklama / znanstvena razprava / predstavitev osebe oz. združenja / parodija / poljudnoznanstveno besedilo / slikovit komentar / objektivni opis.

(2 točki)

10. Kakšen je prevladujoč odnos sporočevalca do teme v izhodiščnem besedilu? Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici in izbiro utemeljite z izpisom treh pridevnikov in treh prislovov iz 3. odstavka.

Prevladujoč odnos sporočevalca do teme je objektivn/subjektivn.

Izpis besed:

Pridevniki: _____

Prislovi: _____

(4 točke)

11. Izhodiščno besedilo bi lahko predvajali tudi na radiu.

- 11.1. S katerimi glasovi bi govorec pri branju prispevka v knjižnem jeziku izgovoril obkrožene črke v naslednjih besedah oz. predložnih zvezah? Izgovor obkroženih črk zapišite v oklepaje.

meglica []
izpod katerih []
november [] []
med letom [] []
vrtinec [] []
mavrica []
skalni []

(4)

- 11.2. Kako bi napovedovalec na radiu v knjižnem jeziku moral izgovoriti naglašene samoglasnike? Zaznamujte mesto naglasa (obkrožite ustrezno črko) in podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici.

umirjeno Naglašeni samoglasnik je ozki e/široki e/samoglasnik i.

pršec Naglašeni glas je soglasnik p/polglasnik/soglasnik r.

na meji Naglašeni samoglasnik je ozki e/široki e/polglasnik.

slapovi Naglašeni samoglasnik je ozki o/široki o/samoglasnik a.

pridušen Naglašeni samoglasnik je ozki e/široki e/polglasnik.

(4)
(8 točk)

12. V izpisani povedi podčrtajte nenaglašene besede (breznaglasnice).

Voda pada v vsej rečni širini, ki jo na vrhu prekinja nekaj čeri, ter nepredstavljivo divje vre in buči, ko se ruši v skalno sotesko s stopnjastimi stenami.

(3 točke)

13. V 1. in 4. odstavku sta pridevnika *razločen* in *stvaren* stopnjevana nepravilno.

- 13.1. Kako sta stopnjevana izpisana pridevnika?

Vrsta stopnjevanja: _____

(1)

- 13.2. Pridevnika pravilno stopnajte in poimenujte vse tri stopnje.

razločen _____

stvaren _____

Stopnja: _____

(3)

- 13.3. Pravilno obliko za 2. stopnjo pridevnikov uporabite v smiselnih povedih.

1. _____

2. _____

(4)
(8 točk)

14. V besedilu so uporabljeni tudi spodaj zapisani glagoli.

- 14.1. Glagolom določite glagolski vid in glagolski čas.

Izpis glagolov	Glagolski vid	Glagolski čas
se napovedujejo		
je poimenovalo		
naznanja		

(3)

- 14.2. Izpisanimi glagoloma se napovedujejo in naznanja spremenite glagolski vid in vsakega posebej uporabite v smiselnih povedih (ne spreminjajte glagolskega časa).

1. poved: _____

2. poved: _____

(6)
(9 točk)

15. V besedilu so uporabljeni tudi samostalniki *pleme*, *kruhovec*, *drevo*, *misijonar*. Besede postavite v orodnik ednine in ugotovite posebnosti v sklanjatvi.

Samostalnik	Orodnik ednine	Opis posebnosti
pleme		
kruhovec		
drevo		
misijonar		1. 2.

(7 točk)

16. V izhodiščnem besedilu so zapisane tudi spodnje tvorjenke. Zapišite njihovo skladenjsko podstavo in ugotovite, po katerem besedotvornem načinu so nastale.

Tvorjenka	Skladenjska podstava	Besedotvorni način
odrezati		
osemdeset		
nenavaden		
obiskovalčev		

(6 točk)

17. Izhodiščno besedilo govori o Vzhodnem kataraktu. Preberite slovarske sestavke besede *katarakt* in odgovorite na vprašanja.

katarákt -a m (â) zem. |brzica|

katarâkt -a m 'večja brzica' (20. stol.).

Tujka, prevzeta po zgledu nem. *Katarakt* v enakem pomenu iz lat. *cataracta*, ta pa iz gr. *katarráktēs* 'brzica, strmec, slap', kar je posamostajeno iz *katarráktēs* 'ki drvi, teče navzdol'. To je izpeljanka iz gr. *katarássō*, atiško *kataráttō* 'padam, lijem (o tekočini)', sestavljenke iz gr. *katá* 'dol' in *rássō*, atiško *ráttō* 'tolčem, bijem' (KI, 360).

katarákt -a m (â) geogr. *brzica*, *zlasti večja*: nilski katarakti

- 17.1. Iz katerega slovarja je 1. sestavek, iz katerega 2. in iz katerega 3. sestavek?

1. sestavek: _____

2. sestavek: _____

3. sestavek: _____

(3)

- 17.2. Preberite 2. slovarski sestavek in ugotovite, ali je beseda domača ali prevzeta. Podčrtajte ustrezno možnost ob poševnici in svojo izbiro pojasnite tako, da dopolnite poved.

Beseda katarakt je d o m a č a / p r e v z e t a, saj _____

_____.

(2)

- 17.3. Preberite 3. slovarski sestavek in pojasnite, v kateri stroki se uporablja beseda katarakt.

(1)

- 17.4. Pojasnite, ali je raba strokovnih izrazov glede na vrsto besedila v izhodiščnem besedilu ustrezna?

(3)
(9 točk)

18. V povedi podčrtajte stavčne člene in njihove dele.

Megla naznanja nepričakovan, prelomen in veličasten dogodek na potovanju Zambezija.

(4 točke)

19. Izhodiščno besedilo govori tudi o Zambeziju. Kako odpravimo ponavljanje besede Zambezi? Za nanašalnico Zambezi zapišite dva različna naveznika iz 3. odstavka, in sicer:

nadpomenka _____

osebna glagolska oblika _____

(2 točki)

20. Zakaj je pridevnik v besedni zvezi *osrednja Afrika* zapisan z malo začetnico? Odgovor utemeljite v povedi.

(2 točki)

21. V izpisani povedi manjkata vejici. Vstavite ju na ustrezno mesto in utemeljite popravek.

Na polici nasproti soteske imenovani Nevarna točka padajoča voda dviguje tak vrtinec pršca, da v slovitem bobnečem oblaku ponese pod nebo celo obiskovalčev žepni robec.

(2)

Utemeljitev:

(2)
(4 točke)

OBRNITE LIST.

22. V izhodiščnem besedilu je večina povedi večstavčnih, zato so pogosto v eni povedi hkrati izražena podredna in priredna stavčna razmerja. Zapišite S-strukturo izpisane povedi.

Voda pada v vsej rečni širini, ki jo na vrhu prekinja le nekaj čeri, ter nepredstavljivo divje vre in buči, ko se ruši v skalno sotesko s stopnjastimi stenami, ki reko zožijo na komaj 60 metrov.

S-struktura

(4)

- 22.1. Poimenujte vrsto odvisnikov. Poimenovanja zapišite po vrsti, kot si sledijo v povedi.

Vrste odvisnikov: _____

(2)

- 22.2. Poimenujte vrsto priredja.

Vrsta stavčnega priredja: _____

(1)
(7 točk)

Število besed:

V sivo polje ne pišite.

M 1 6 2 1 0 3 1 2 1 5

Prazna stran

Prazna stran